Dostluq çələngi

(əvvəli 1-ci səh.)

əlaqələri, oxşarlıqları da gözdən qaçırmamışdır.

O, Gürcüstanda Qori şəhərindəki seminariyanı görəndə Cəlil Məmmədquluzadə, Firidun bəy Köçərli, Nəriman Nərimanov, Üzeyir bəy Hacıbəyli kimi Azərbaycanın siyasi, elm, maarif və mədəniyyət xadimlərinin tərbiyə aldıqları elm ocağı qarşısında heyrətlə yazır: "Bu sadə bina gürcü və Azərbaycan xalqının keçmiş mədəni əlaqələrini, tarixi qardaşlığını xəyalımızda canlandırır...

Gürcüstandan biz ən yüksək hisslərlə ayrılırıq. Ürəyimizdə qardaş gürcü xalqına təşəkkür edirik: bizə müstəsna hörmət və məhəbbət göstərdilər. Gürcülər dostluğa, qardaşlığa, səadətə layiq xalqdır!"

Xalq şairi Əhməd Cəmil də Gürcüstanda dönə-dönə olmuşdur: Bu ölkənin qonaqsevər adamları, Böyük Qafqaz sıra dağları ilə Kiçik Qafqaz dağlarını birləşdirən Suram silsiləsinin hər iki ətəyindəki qeyri-adi təbii gözəlliyi, əzəmətli memarlıq abidələri, qədim qalaları, Kür, Araqva, Alazan çayları, gur şəlalələri onu heyran etmişdi. "Tbilisinin füsunkar gözəlliyi, yaşıllığa qərq olmuş Batuminin sahil mənzərələri, yaz vaxtı Kutaisidə çiçəklənən bağların ətri, qədim Qori qalasının əzəməti, yayda Bakurianiya qalxan qatarın keçdiyi dərələr, Bakurianinin, Mangilisin səfalı şamlıqları, Borjomun, Sxaltubonun şəfaverici suları" onda xoş, unudulmaz duyğular oyatmışdır. Şair ilin bütün fəsillərində gözəl olan Gürcüstanın vurğunu olmuşdur:

...Yayda geniş çöllərində
Meh əsəndə hər səhər,
Dalğalanar dərya kimi
Sarı sünbül zəmilər.
Kolxidanın mavi gözlü
Gəlinitək, qızıtək,
Payız örtər bağ-bağçalar
Bir narıncı tül örpək.
Qışda Suram dağlarına
Düşənəcən hələ qar,
Gürcü qızlar Minqreliya
Bağlarında yığar bar.
Çox olmuşam o torpağın
O dost elin qonağı,
Addım-addım tanıyıram
Mən orda hər budağı,
Gözəl olur Qara dəniz
Sahilləri payızda,
Nəğmələri diyar-diyar
Gəzir dildə, ağızda.
Dağlarında buz bağlayır
Qışdan-qışa qalan qar,
Bağlarından sovqat gedir
Dost ellərə qış-bahar...
Əziz qardaş Gürcüstanı
Var olsun bu cəlalın!
Çiçəklənsin qoy daha da
Hər kəndin, hər mahalın.

Müasir Azərbaycan və Gürcüstan yazıçıları qədim dövrlərdən xalqlar arasında yaranmış dostluq və mehriban qonşuluq ənənələrini davam etdirir, onu daha da möhkəmləndirirdilər. 1939-cu ilin may ayında gürcü yazıçılarının - Pavlo Paşvilinin, Titsian Tabidzenin, İosif Qrişaşvilinin Bakı şəhərinə, iyun ayında isə Azərbaycan yazıçılarının - Əbdürrəhim bəy Haqverdiyevin, Süleyman Sani Axundovun, Abdulla Şaiqin, Əhməd Cavadın, Mikayıl Müşfiqin, Süleyman Rüstəmin, Səməd Vurğunun, Məmməd Rahimin, Cəfər Cabbarlının Tbilisi şəhərinə dostluq səfəri iki qardaş xalqın ictimai-siyasi və ədəbi həyatında böyük hadisəyə çevrilmişdi. Xalq şairi Süleyman Rüstəm qəlbini riqqətə gətirən bu görüşdən təsirlənərək yazırdı:

Torpağına basdım ayaq,
Güldü könül, güldü dodaq.
Qoynun meşə, ətrafın dağ,
Yox başında duman, Tiflis.

Açdın mənə ürəyini,
Gördüm sonsuz diləyini,
Sənin bu duz-çörəyini
Unutmaram bir an, Tiflis.

Tarixi dostluq görüşündən sonra Azərbaycan və gürcü xalqlarının ictimai-siyasi, mədəni əlaqələri, ədəbi dostluğu şairlərin yaradıcılığında beynəlmiləlçilik motivlərinin güclənməsinə səbəb olmuşdu. Süleyman Rüstəm "Bakı-Tbilisi", "Qafqaz ordusu", "Köksü qərənfilli şairə" (Tutsian Tabidzeyə), "Qardaşlar", "Məndən soruşun", "Öpürəm torpağını" və sairə şeirlərində Azərbaycan-gürcü xalqlarının dostluğu tərənnüm edirdi. Şair lirik şeirlərində tarixi dostluğun zaman ötdükcə daha da möhkəm və sarsılmaz olmasını coşqun bir səmimiyyətlə hamıya car çəkirdi. Onun ictimai idealı Azərbaycan-gürcü xalqlarının həmrəyliyi, möhkəm birliyi və xoşbəxtliyi idi. Süleyman Rüstəm sarsılmaz qardaşlıq münasibətinin "nəsillərdən-nəsillərə", "bahar kimi könüllərdən-könüllərə" keçəcəyinə inanırdı.

O, "Öpürəm torpağını" şerində deyirdi:

Gürcü qardaş, məni hər yerdə
hayan bil özünə,
Ürəyimtək bu geniş süfrəm
açıqdır üzünə.

Təzədən dinləmək istər bu könül
mahnınızı,
İncə bir mahnı desin qoy bacımız
gürcü qızı.

Məlum olduğu kimi, Süleyman Rüstəm Səməd Vurğun və Məmməd Rahimlə gürcü ədəbiyyatının incisi "Pələng dərisi geymiş pəhləvan" dastanını Azərbaycan dilinə ilhamla tərcümə etmişdir, Şota Rustavelinin 750 illik yubileyi ərəfəsində poemanın kütləvi tirajla nəfis nəşri xalqın böyük rəğbəti ilə qarşılanmışdı.

Şota Rustavelinin "Pələng dərisi geymiş pəhləvan" poeması Azərbaycan xalqına ən dəyərli hədiyyə idi. Süleyman Rüstəm Şota Rustaveliyə həsr etdiyi şeirlərdə onun ürəklərə yol tapmasından, ümumdünya şöhrətindən iftixarla söz açırdı.

Süleyman Rüstəm yazırdı: "Yaxşı yadımdadır, kitab ("Pələng dərisi geymiş pəhləman" - **red.**) bir neçə günün içində satıldı. Bundan sonra bir çox ailələrdə yeni doğulmuş uşaqlara poemanın əsas qəhrəmanları Tariel, Avtandil, Firidunun adı verilirdi. Kitab Azərbaycan və gürcü xalqlarının dostluğu haqqında hər ailədə maraqlı və qızğın söhbətlərə səbəb olmuşdu .

Fərəhli haldır ki, Nizami Gəncəvidən bu günə qədər Azərbaycan şeri salnaməsində gürcü xalqına, Gürcüstanın heyrətamiz təbii gözəlliyinə ən ülvi poetik münasibət əksini tarmışdır. Qafqaz regionunda ən möhkəm dostluq və qardaşlıq əlaqələri olan Azərbaycan və gürcü xalqlarının ən ağır zamanlarda bir-birinə dayaq durması və əməkdaşlığı tarixi sınaqlardan çıxmışdır.

Məhz ona görə də taleyi bir olan bu xalqlarda doğmalıq duyğuları nəsildən-nəslə ötürülərək ənənəvi hala çevrilmişdir. Xalq yazıçısı Məmməd Araz "Kür məcrası kimi..." məqaləsində yazır: "Bu iki xalqın tarixə "məlum olmayan" elə dostluq, qonşuluq münasibətləri, toy-yas mərasimləri, get-gəlləri var ki, bunların çoxunu xalq özünün mərasimində, bayatısında ifadə edib, daşa-torpağa yazmışdır. "Gürcü adı", "gürcü məclisi", "gürcü adət-ənənəsi" ilə bağlı onlarla məsələr, atalar sözləri və s. mövcuddur".

Oxuculara təqdim etdiyimiz "Dostluq çələngi" kitabında gürcü xalqına ən ülvi dostluq duyğularını əks etdirən şeirlər toplanmışdır. Bu istiqamətdə hörmətli Mədəd Çobanov "Sevirəm Gürcüstanı" (B.,Azərnəşr, 1971) toplusunda ilk təqdirəlayiq təşəbbüs etmişdir. O, Məmməd Arazın ön sözü ilə çağdaş Azərbaycan şairlərinin şeirlərindən nümunələri çap etdirmişdir.

"Dostluq çələngi" mətbuatda, kitab və məcmuələrdə dərc olunan və müəlliflərin özləri tərəfindən göndərilən şeirlər əsasında tərtib edilmişdir.

Müqəddəs dostluq əlaqələri hər iki xalqın bədii ədəbiyyatında öz əksini tapmışdır. Bu tarixi ədəbi hadisəni bütövlükdə araşdırmaq son dərəcə faydalı olardı.

Teymur ƏHMƏDOV
professor

Xaqani Şirvani

Parçalar

... Buna Xaqaninin halı, onun Abxaza ezamı
Necə çox oxşayır, bir bax, necə dövr eləyir dövran.

Olub Abxaz ona məğrib, şahın dərgahı bir dərya,
Zavallı canı bir tük tək düşüb qalmış ora nalan...

Bu Kür Ceyhun olar, Tiflis Səmərqəndi
qoyar dalda,
O vəqt ki, Tiflisə Kürlə gələr Xaqani və
xaqan.

Rübailər

Ağüzlü, qıvrımsaç qızın eşqindən
Gürcücə öyrəndim Abxaziyada mən;
İncəldi tük kimi dilim, hər tükün
Dönüb bir dil oldu "modi" deməkdən.

Tərsa gözəlisən, İsaya həmdəm,
Pak ruhsan sənə deməirəm sənəm;
Tük kimi incəldim dərdü-qəmimdən,
"Modi, modi" qəmdən muyə dönmüşəm.

Nizami Gəncəvi

"İsgəndərnamə"dən

Poemadan bir parça

O yerlər göründü şaha bağ kimi.
Gözünü parlatdı bir çıraq kimi.
O gözəl torpaqda enib dincəldi,
Sevincin, istəyin barını dərdi.

Ən qoca bir dehqan vermişdir xəbər:
Tiflisi ilk abad etmiş İsgəndər.
O cənnət bəzəkli gözəl torpağı
Yaxşılıq toxumiylə etdi gül bağı.

Molla Pənah Vaqif

Müxəmməs

İxtisarla

Vəh, bu bağın nə əcəb sərvi dilaraları var,
Hər tərəf tazə açılmış güli-rənaları var,
Qönçeyi-nərgisi-tər laleyi-həmraları var,
Yəni Tiflisin əcəb dilbəri-zibaları var,
Ey könül, seyr elə kim, türfə tamaşaları var.

Mərhaba, Tiflis imiş cənnəti dünya yerinin,
Yığılıbdır ona cəmiyyəti huri pərinin,
Mən bu şəhrin nə deyim vəsfini dilbərlərinin,
Filməsəl, şəklü şəmayildə, bəli, hər birinin
Məhi-təbanə bərabər sərü simaları var.

Ol qədərdir büti-nazikbədənü incəmiyan,
Eyləmək olmaz onun sanını məlumi əyan,
Hər biri nazü-nəzakət ilə min afəti-can,
Cümlə bir cilvədə, bir şivədə, xoş sərvi-rəvan,
Məst tavus kimi gərdəni-minaları var.

Üzləri pərtovi-mehri-cahanara kimidir,
Səfheyi-sinələri simi-müsəffa kimidir,
Ləzzəti-ləhcələri nitqi-məsiha kimidir,
Əlləri möcüzeyi-həzrəti-Musa kimidir,
Dülrübalıqda əcayib yədi-beyzaları var.

Ala gözlər süzülüb nərgisi-sirabə dönüb,
Ağ qabaqda xəmi-əbruləri mehrabə dönüb,
Qönçə tək ləblərinin rəngi meyi-nabə dönüb,
Tökülüb gərdənə tellər ucu güllabə dönüb,
Sona cıqqası kimi zülfi-mütərraları var.

Nə qədər varisə buxaqü zənəxdanü yanaq,
Təzə gül yarpağı tək qırmızıdır nazikü ağ,
Bir-birindən götürüb şöləsini misli-çirağ,
Görməyib kimsə belə qaşü-gözü, dişü-dodaq,
Özgə babət sifətü surətü əzaları var.

Bağl-rivzanda əgər huriyü qılman çoxdur,
Bu cavanlar kimi məqbulu müzəyyən yoxdur,
Nəsl-bər-nəs gözəllik bulara boyuruqdur,
Mən görənlər ki, mələkdən, pəridən artıqdur,
Hələ dərlər ki, bunlardan dəxi əlaları var.

Kəsrəti-hüsn ki, xoş mərtəbədir insanə,
Bəxş edibdir onu həqq dilbəri-Gürcüstanə,
Yox, sual etmək əgər məsləhəti-yezdanə,
Nola, yarəb, səbəbi, baisi bu ehsanə,
Belə surətlərin, əlbəttə ki, mənaları var.

...Gərçi, ey Xızır, bulubsan şərəfi-feyzi-əzəl,
Verməyibdir könül asayişi amma sənə əl,
İstəsən ömri-dübarə, görəsən türfə gözəl,
Bircə təşrif buyur Tiflisin həmmamına gəl,
Gör necə rahəti-canbəxşi-tənasaları var.

Bu ocaq böylə ocaqdır ki, işıq ayə salır,
Gün kimi şöləsini cümleyi-dünyayə salır,
Tez tutar xainü bədxahları vayə salır,
Hər kimin başına kim, mərhəmətü sayə salır,
Bilsin onlar ki, tamam din ilə dünyaları var.

Vaqifa, səndə ki, yoxdur, bilirəm, zöhdü riya,
Şərti-ixlas gərəkdir edəsən şimdi əda,
Elə bu valiyə, oğlanlarına xeyrü dua!
Saxlasın bunları öz hifzi-amanında Xuda,
Hasil etsin nə qədər dildə təmənnaları var.

Hüseyn Hüseynzadə

Məni

Heyranam Tiflisə uşaq çağımdan
Bir də o yerlərə yetirin məni.
Səhərlər aşırıb Sənan dağından
Güllərin içində itirin məni.

Göy otun üstündə kəsin quzunu,
Kabab sulanmamış səpin duzunu,
Kaxet çaxırıyla kəl buynuzunu
Doldurub bir hala gətirin məni.

Yayılsın ətrafa çonqurun səsi,
Ruhuma doğmadır gürcü nəğməsi.
Düşəndə axşamın sərin kölgəsi
Kürün körpüsündən ötürün məni.

Çayın sahilində yaşıl bağça-bağ,
Hər evdə, eyvanda təzə çılçıraq...
Sevirəm Tiflisi, sevirəm, ancaq
Öləndə Qazaxdan götürün məni.

Məmməd Araz

Şöhrətə atılan güllə

İlya Çavçavadzeni öldürən güllə indi onun ev-muzeyində saxlanır

Bir dərə bağınıb güllə səsindən,
Açılıb döşlərdə yarğan-yaralar.
Bir qaya hellənib dağ zirvəsindən -
Bəlkə şairi yox, onu vuralar.

Çıxıb mehvərindən fayton çarxları,
Atlar göy qaşıyıb dırnaqlarıyla.
Səksənməsin deyə gürcü dağları
O, boğub səsini dodaqlarıyla.

Qırmızı püskürüb vulkan sinəsi,
Ağaclar qırmızı yarpaq gətirib.
O gün düşmənini, al-qan sinəsi
Özüylə evinə qonaq gətirib.

Döşündə yatmayıb qurğuşun qonaq,
Keşikçi dayanıb ev sahibinə.
Baxıram, boz kini indi də oyaq...
Qorxur oyadarlar, oyanar yenə...

Uyuyur bir evdə ilham, xəyalət,
Şair ayrı deyil öz millətindən;
Şöhrətin yanında dustaq xəyanət
Necə də ərimir xəcalətindən.

O, mənə çox tanış göründü, dayan!
Neçə yüz illərin gülləsidir o.
Bəlkə Nəsimini dabandan soyan
Cəllad bıçağının qəlpəsidir o.

Bəlkə də, yayınıb yönəlib bura
Dantes gülləsinin təpdiklərindən.
Qafqazda sağ qalan Lermontovlara
Tuşlanan tüfəngin tətiklərindən.

Sabirə tuşlanan hiylələr hərdən
Nizəyə dönməyi bacarmayanda,
Tiflisin xəyanət muzeylərindən
Sifarişlər gəlib yəqin o anda.

Baxıram, bir xurma dənəsi boyda
Bir güllə nə dondan nə dona girir.
Bəzən bir elatın qurduğu toyda
Min illik adətin qoynuna girir.

Sürünür şöhrətin quyruğunda o,
Keçib divar olur yeri gələndə,
Bir az aralı dur, aralı, qatso,
Qurğuşun göyərir şair görəndə...

Gürcüstan: Soydaşlarımızın təhsil uğurları

Elmin təməli məktəbdən başlayır. Məktəb bilik, savad deməkdir. Məktəb illəri insan həyatında ən çox yadda qalan, unudulmaz daimi xatirəyə çevrilən bir dövrdür. İstər dünyamiqyaslı ictimai və siyasi xadimlər, istərsə də elm, mədəniyyət və incəsənət xadimləri vaxtilə məktəb partası arxasından çıxıblar. Şagirdlərin vətəndaş, şəxsiyyət kimi formalaşıb intellektuallıq və kamillik dərəcəsinə çatdırılmasında məktəbin rolu danılmazdır.

Avropa təhsilinə inteqrasiya edən Gürcüstan Respublikasında təhsildə qazanılan uğurlardan, əlbəttə, bu ölkədə, yaşayan yarım milyondan çox azərbaycanlı da yararlanır. Bu gün Gürcüstan məktəblərində təhsil alan məzunların səsi-sorağı dünyanın hər yerində eşidilir.

Vaxtilə 1865-ci ildə Tiflisdə, qulluqçu ailəsində anadan olan, ilk təhsilini Tiflis gimnaziyasında alan Bakı Dumasının sədri, Azərbaycanın ilk parlamentinin sədri olmuş, 1920-1934-cü illərdə Parisdə mühacir həyatı yaşamış, Azərbaycanın müstəqilliyi uğrunda mübarizəni burada davam etdirmiş Əlimərdan bəy Topçubaşov, 1870-ci ildə Tiflisdə anadan olmuş, Qori Müəllimlər Seminariyasını bitirmiş, Azərbaycan SSR Xalq Komissarları sovetinin sədri, SSRİ Mərkəzi İcraiyyə Komitəsinin həmsədrlərindən biri, Azərbaycan SSR-in ilk dövlət və hökumət başçısı olmuş Nəriman Nərimanov, 1881-ci ildə Tiflis şəhərində doğulmuş, ilk təhsilini altısinifli məktəbdə alan, çoxlu sayda dərs kitablarının, pyeslərin, hekayələrin, poeziya və nəsr əsərlərinin müəllifi, uşaq şairi kimi tanınan Abdulla Şaiq, 1872-ci ildə Ahıska (Axalsix) Qəzasının Azqur kəndində anadan olan, ilk təhsilini kənd camesində almış, Cənub-Qərbi Qafqazda ilk müstəqil türk respublikası "Ahıska hökuməti-müvəqqətəsi"nə hökumət rəisi seçilən, sonralar 1937-ci ildə repressiyanın qurbanı olmuş, "Molla Nəsrəddin" jurnalının fəal üzvlərindən biri Ömər Faiq Nemanzadə,

(Ardı 4-cü səh.)